

ARME SARMATICE DESCOPERITE ÎN JUDEȚUL IALOMIȚA

DE

CRIȘAN MUȘEȚEANU și RADU LUNGU

În cadrul colecțiilor Muzeului județean Ialomița se află, încă din anii trecuți, o serie de materiale atribuite sarmaților. Unele dintre ele sînt deja publicate¹, majoritatea însă au rămas încă necunoscute pînă în prezent. Urmele sarmatice din estul cîmpiei Bărăganului au fost aduse la lumină printr-o serie de descoperiri întîmplătoare, multora dintre ele lipsindu-le datele precise asupra contextului arheologic al descoperirii. Materialele astfel recoltate reprezintă inventarul funerar al unor morminte sarmatice (roxolane), populație care a pătruns în estul Daciei la începutul secolului al II-lea e.n., după părăsirea de către romani a castrelor din regiunea subcarpatică².

În articolul de față prezentăm trei arme descoperite pe raza județului Ialomița, este vorba de două pumnale și o sabie.

Pumnale.

1. În comuna Nicolae Bălcescu, în luna octombrie 1968, cu prilejul săpării unor gropi pentru însilozat porumbul furajer, la aproximativ 400 m vest de sediul C.A.P.-ului, a fost descoperit un mormînt de înhumăție. După informațiile primite, scheletul era orientat N—S și se afla la o adîncime de circa 2,00—2,10 m. Inventarul mormîntului cuprindea un vas de lut de mici dimensiuni, pierdut cu ocazia descoperirii, și un pumnal de fier³ (nr. inv. 15 119). Arma are lama cu două tășuri. Minerul este prevăzut cu un inel la capătul superior. Pumnalul este rupt în patru fragmente. Dimensiunile sale sînt : lungimea totală 28 cm ; lungimea lamei 17 cm ; lățimea lamei 2 cm ; grosimea 0,5 cm ; lungimea gîrzii 7 cm (fig. 1/1 ; 2/1).

2. În comuna Căzănești a fost descoperit în anul 1975 întîmplător, probabil tot într-un mormînt, un pumnal din fier. Obiectul a fost păstrat la școala generală nr. 1 din localitate. Date mai precise asupra condițiilor de descoperire nu au putut fi obținute⁴ (nr. inv. 15 132). Pumnalul are o lamă cu două tășuri. Garda este scurtă și dublă, minerul este prevăzut la capăt cu un inel. Pe toată lungimea lamei se observă urme de fibre de lemn rămase de la teacă. Arma este puternic corodată, iar minerul se

¹ Vl. Zirra, SCIV, 3, 1952, p. 107—108 ; N. Angheliescu, SCȘMI, 2, 1971, p. 21—24 ; A. Atanasiu, SCIV, 20, 1969, 1, p. 113—116.

² Gh. Bichir, în *Actes du VIIIe Congrès international des sciences préhistoriques et proto-historiques*, I, Belgrad, 1971, p. 280 ; idem, SCIVA, 27, 1976, 2, p. 212.

³ Informație A. Atanasiu.

⁴ Informație de la directorul școlii generale nr. 1 din Căzănești.

află în stare fragmentară. Dimensiuni : lungimea actuală 36,5 cm ; lățimea maximă 4 cm ; lungimea lamei 28 cm ; lungimea gârzii 3,5 cm (fig. 1/2 ; 2/2).

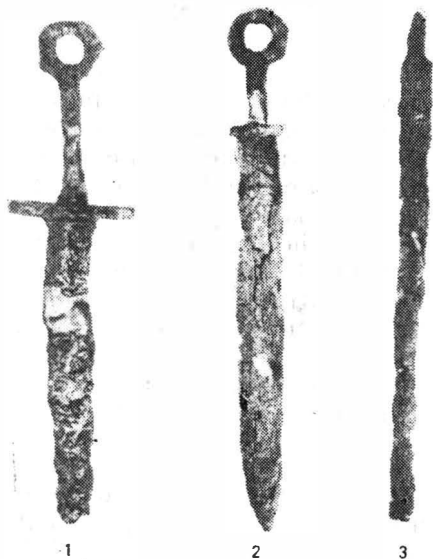

Fig. 1. 1 Pumnalul de la Nicolae Bălcescu; 2 pumnalul de la Căzănești; 3 sabia de la Căzănești (Foto).

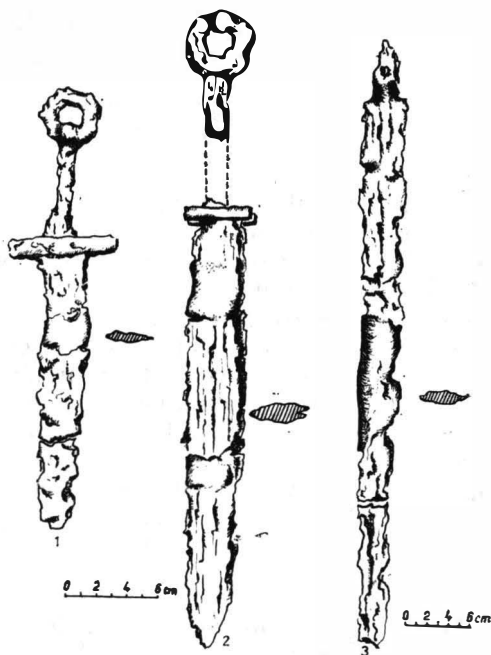

Fig. 2. 1 Pumnalul de la Nicolae Bălcescu; 2 pumnalul de la Căzănești; 3 sabia de la Căzănești (Desen).

Sabie.

3. Tot în comuna Căzănești, la circa 400 m sud de șoseaua București-Slobozia se află o movilă (tell) de unde locuitorii scot pământ pentru nevoile gospodărești. Aici, în anul 1969, a fost descoperit de săteni un mormint de înmormântare aflat la adâncimea de circa 1,20—1,25 m. După informațiile primite inventarul mormintului cuprindea un vas în stare fragmentară, o fibulă din bronz și o sabie din fier⁵ (nr. inv. 10 621). Sabia are lama cu două tăișuri, tița minerului este prevăzută cu un nit de care se prindeau plăselele. Pe lamă se observă urme de lemn, indiciu cert al existenței unor rămășițe ale tecii. Arma este puternic corodată și se află în stare fragmentară, lipsindu-i partea superioară a minerului și vârful lamei. Dimensiunile armei sînt următoarele : lungimea totală actuală 60 cm ; lățimea medie 3,5 cm ; lungimea fragmentului de lamă păstrat 53 cm (fig. 1/3 ; 2/3).

Cele două pumnale de la Nicolae Bălcescu și Căzănești reprezintă o armă specifică sarmaților roxolani și anume pumnalul cu garda dreaptă și cu inel la capătul minerului⁶. Arme asemănătoare s-au găsit în mor-

⁵ Informație A. Atanasiu.

⁶ M. P. Abramova, SA, 1, 1959, p. 61 ; I. V. Sinițin, MIA, 60, 1959, p. 199—200 ; Gh. Bichir, în *Actes du VIIIe Congrès international...*, p. 278—279.

mintele sarmaților roxolani de pe teritoriul României, în Moldova la Șerboțești (jud. Vaslui)⁷, Pogorăști (jud. Botoșani)⁸, Largu (jud. Galați)⁹, în cîmpia Munteniei la Smeieni (jud. Buzău)¹⁰. Acest tip de armă este binecunoscut și în necropolele sarmatice din sudul Uniunii Sovietice, de la Cervaev, Berjnovka, Kalmikovo, Leninsk-Caihin¹¹ și Novo-Nikolskoe¹². Pentru pumnalul descoperit pe teritoriul comunei Nicolae Bălcescu analogiile cele mai apropiate le reprezintă pumnalele cu gardă mai lungă de la Largu¹³ în R. S. România și Berejnovka și Kalmikovo în U.R.S.S.¹⁴. Cel de la Căzănești își găsește cele mai bune analogii la al doilea pumnal de la Largu¹⁵ și în unele necropole din U.R.S.S., Cervaev, Leninsk-Caihin¹⁶ și Novo-Filipovka¹⁷. Teci din lemn asemenea exemplarelor de la Căzănești se găsesc și la armele de la Smeieni, Largu, Vaslui și Valea Lupului¹⁸. Sabia de la Căzănești este greu de încadrat tipologic datorită faptului că se află într-o stare avansată de fragmentare, lipsindu-i o serie din părțile cele mai importante. Ținînd seama de elementele care se mai păstrează s-ar putea ca arma să facă parte din tipul de săbii fără gardă și inel¹⁹. O sabie aparținînd sarmaților a fost descoperită într-un mormint la Brăila, ea fiind datată de autori la sfîrșitul secolului al II-lea și începutul celui următor²⁰. Arma descoperită la Brăila se aseamănă destul de mult cu cea prezentată de noi, cu excepția existenței în partea superioară a mînerului a unui disc de opal, care nu apare la sabia de la Căzănești. Analogii apropiate cu arma de la Căzănești găsim și în sudul Uniunii Sovietice la sabia din mormintul nr. 5 de la Novo-Nikolskoe și la Usti-Kamianți²¹.

Condițiile arheologice incerte în care au fost descoperite armele prezentate mai sus ne împiedică să facem o datare strînsă a lor. Prin analogie tipologică, ca și prin contextele arheologice privitoare la sarmații din sudul cîmpiei Munteniei, putem data armele prezentate în secolul al II-lea și prima jumătate a secolului al III-lea e.n.²². Este de remarcă faptul că de la Căzănești avem deja două piese recoltate din complexe diferite. Probabil că avem de-a face cu un număr mai mare de morminte, care sînt plasate în tunulii existenți dintr-o perioadă anterioară, lucru obișnuit la sarmați. Un pumnal de același tip cu cel descoperit la Căză-

⁷ I. Ioniță, *ArhMold*, 2—3, 1964, p. 312 și 316, fig. 4.

⁸ *Ibidem*, p. 314—315 și 320, fig. 7a, 8.

⁹ I. T. Dragomir, *Materiale*, 5, 1959, p. 480, fig. 6/1; Gh. Bichir, *Pontica*, 5, 1972, p. XX.

¹⁰ N. I. Simache, V. Teodorescu, *Materiale*, 8, 1962, p. 280.

¹¹ I. V. Sinișin, *op. cit.*, p. 41, fig. 1/2, 3, 9; p. 42, fig. 6/3, 8; p. 114, fig. 37/1, 2; p. 151, fig. 51/4; p. 112, fig. 48/1.

¹² M. P. Abramova, *op. cit.*, p. 62, fig. 3/1, 2.

¹³ I. T. Dragomir, *op. cit.*, p. 480, fig. 6/1.

¹⁴ I. V. Sinișin, *op. cit.*, p. 114, fig. 37/2; p. 151, fig. 51/4.

¹⁵ I. T. Dragomir, *op. cit.*, p. 480, fig. 6/1.

¹⁶ I. V. Sinișin, *op. cit.*, p. 41, fig. 1/2, 3, 9; p. 42, fig. 6/8; p. 112, fig. 48/1.

¹⁷ M. I. Veazmitina și colab., *ArhPam*, 8, 1960, p. 39, fig. 20.

¹⁸ Gh. Bichir, în *Actes du VIIIe Congrès international...*, p. 278.

¹⁹ M. P. Abramova, *op. cit.*, p. 61.

²⁰ N. A. Harțușche, P. Anastasiu, *Brăila*, Brăila, 1968, p. 58—59, fig. 72, 73, 74.

²¹ M. P. Abramova, *op. cit.*, p. 62, fig. 3/3; E. V. Mahno, *ArhPam*, 9, 1960, p. 16, fig. 4/10.

²² S. Morintz, B. Ionescu, *SCȘMI*, 2, 1971, p. 45; Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 166—168.

nești a fost semnalat în cimpia Munteniei într-o localitate apropiată, la Smeieni, într-un mormint sarmatic. Pînă la o cunoaștere mai bună a tuturor armelor sarmatice aflate pe teritoriul țării noastre o tipologie mai strînsă a acestor obiecte nu poate fi făcută.

Mormintele de la Căzănești nu reprezintă singura prezență sarmatică de pe cursul inferior al Ialomiței, deoarece în anul 1974, în apropiere de Căzănești, la Borduşelu a fost descoperit un mormint de înhumatie în inventarul căruia nu au fost descoperite arme, dar care conținea alte obiecte, ceramică și o oglindă de bronz cu tamga, ce pot fi atribuite sarmaților. Desigur că o cercetare mai susținută a antichităților sarmatice din zona Ialomiței inferioare va aduce noi și importante date asupra prezenței acestei populații migratoare în inima Bărăganului.

O a doua zonă în care au fost descoperite urme sarmatice în județul Ialomița o reprezintă zona Dunării și a bălților ei. Prezența lor a fost deja semnalată la Pietroiu²³, Călărăși, Vlad Țepeș²⁴, Dorobanțu²⁵, Ulmu²⁶. Aceste descoperiri se leagă în mod organic cu cele făcute în sudul județului Ilfov la Sultana, Oltenița, Spanțov, Ulmeni și Căscioarele²⁷. Mormintul din teritoriul comunei Nicolae Bălcescu se plasează din punct de vedere geografic în această zonă. Pumnalul de aici nu este o prezență singulară în regiunea de sud a Munteniei. Lingă Oltenița în punctul Renie, în mormintul nr. 3 a fost descoperit un alt pumnal de fier fără inel la miner²⁸.

Armele sarmatice descoperite în mormintele de la Căzănești și Nicolae Bălcescu sînt tipuri cunoscute și folosite de roxolani, confirmînd încă o dată și pe această cale, prezența lor în cimpia Bărăganului în secolele II—III e.n.

ARMES SARMATES DÉCOUVERTES DANS LE DÉPARTEMENT DE IALOMIȚA

(RÉSUMÉ)

Les auteurs présentent trois armes en fer découvertes dans le périmètre du dép. de Ialomița. Il s'agit de deux poignards et d'une épée. Les armes ont été découvertes fortuitement, comme pièces d'inventaire appartenant à des tombes d'inhumation de Căzănești, les pièces no. 2 et no. 3, et de Nicolae Bălcescu la pièce no. 1. Tant par analogie typologique, que par le contexte archéologique de la découverte elles représentent des armes qui ont appartenu aux Sarmates roxolans, population attestée dans la plaine du Bărăgan aux IIe et IIIe siècles de n.è. Les poi-

²³ Informație A. Atanasiu.

²⁴ N. Anghelescu, *op. cit.*

²⁵ A. Atanasiu, SCIV, 20, 1969, 1, p. 113.

²⁶ N. Anghelescu, *op. cit.*

²⁷ S. Morintz, N. Ionescu, *op. cit.*

²⁸ Idem, SCIV, 19, 1968, 1, p. 101.

gnards ont la garde droite et le pommeau annulaire, type bien connu dans les tombes découvertes sur le territoire de la Roumanie et dans le sud de l'Union Soviétique. L'épée, en état fragmentaire, est difficile à être classée typologiquement.

Les armes présentées confirment une fois de plus la présence des Roxolans dans le Bărăgan au IIe et IIIe siècles de n.è.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. 1 Le poignard de Nicolae Bălcescu ; 2 le poignard de Căzânești ; 3 l'épée de Căzânești. (Photo).

Fig. 2. 1 Le poignard de Nicolae Bălcescu ; 2 le poignard de Căzânești ; 3 l'épée de Căzânești. (Dessin).